

GMW Magazine

Winter '17

-
- > Hedderik van Rijn:
Op zoek naar zesde zintuig
 - > Frisse wind door
onderzoeksondersteuning
 - > Werken aan veerkrachtige
samenleving

Winter 2017

GMW Magazine is een uitgave van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen en verschijnt tweemaal per jaar.

Adres

GMW Magazine
Faculteit Gedrags- en
Maatschappijwetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
Grote Kruisstraat 2/1
9712 TS Groningen
Nederland
e-mail: redactiegmw@rug.nl

Redactie

Sander van Lien
Camilla Schaafsma

Teksten

Helène Ewalts
Sander van Lien
Angela Rijnen

Design

StudioTW

Fotografie

Henk Veenstra
Ronald Zijlstra (pag. 18-19)

Heeft u vragen over het magazine of wilt u in de toekomst een exemplaar ontvangen van het GMW Magazine, mailt u dan naar: redactiegmw@rug.nl

Het magazine is ook te downloaden via www.rug.nl/gmw/magazine

Op de cover: Hedderik van Rijn

04

Droomproject

Tina Kretschmer over ERC-project Ghost from the Past

06

Op zoek naar het zesde zintuig: timing

Interview Hedderik van Rijn

10

Twee Veni-beurzen voor GMW

Gijs Huitsing en Namkje Koudenburg

14

Jacob Jolij nieuw hoofd Instrumentatiedienst

15

Siebrich de Vries over Lesson Study in Nederland

18

Promotie Uitgelicht

Danielle Zewelun

20

SCOOP: Werken aan een veerkrachtige samenleving

Gesprek met Rafael Wittek

24

Column Nico van Yperen: 90% mentaal

Voorwoord	03
Kort nieuws en benoemingen	09
Kort nieuws en benoemingen	23
Promoties 2017	26

Voorwoord

Met trots presenteer ik u het allereerste Research Magazine van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (GMW). Met dit magazine willen wij u twee keer per jaar een impressie geven van het prachtige onderzoek dat er bij de faculteit gedaan wordt.

Aan de hand van verhalen van een aantal van onze onderzoekers tonen wij u projecten die op diverse dimensies van elkaar verschillen: langlopend naast kort; individueel werk naast grote consortia; fundamenteel naast toepassingsgericht.

Deze projecten tonen de veelzijdigheid van een faculteit die sterk is in onderzoek en onderwijs op het gebied van gedrag, denken, leren en samenleven van mensen. De theoretisch en methodologisch stevig gefundeerde kennisdomeinen - psychologie, sociologie, pedagogiek, onderwijskunde, en vakdidactiek - zijn altijd in ontwikkeling.

Aan de basis van de faculteit GMW staan ruim 500 medewerkers, die gezamenlijk een breed scala aan indrukwekkende onderwijs- en onderzoeksprogramma's verzorgen. De faculteit heeft drie bachelorprogramma's en 20 mastertracks waaronder een tweejarige onderzoeksmaster. Tevens verzorgt de faculteit de academische lerarenopleiding en postacademische scholing.

In de faculteit streven we naar verbinding: verbinding tussen studenten en docenten, tussen vakgebieden, tussen wetenschap en praktijk, tussen verschillende culturen.

Wij doen dit vanuit iets wat alle onderzoekers gemeenschappelijk hebben, te weten: een diepe fascinatie voor menselijk gedrag in zijn maatschappelijke context.

Ik hoop dat we met de verhalen in dit magazine deze fascinatie aan u kunnen over brengen.

Prof. dr. Kees Aarts
decaan GMW

Tina Kretschmer ontving deze zomer een Starting Grant van de European Research Council (ERC). Met deze beurs, ter waarde van 1,5 miljoen euro, kan zij de komende vijf jaar onderzoek doen naar de effecten van sociale relaties in de puberteit.

Een droomproject

Een droomproject, zo noemt Tina Kretschmer, universitair docent bij de afdeling Jeugdstudies, haar voorstel “Ghosts from the past: The consequences of peer experiences across contexts and generations” waarvoor zij afgelopen zomer een ERC Starting Grant ontving.

“Alles dat ik de afgelopen 10 jaar heb gedaan, komt samen in dit project. Mijn promotieonderzoek naar relaties tussen broertjes en zusjes binnen het gezin. Het onderzoek dat ik in Londen gedaan heb naar hoe jongeren elkaars gedrag beïnvloeden en dan met name antisociaal gedrag. En natuurlijk de studies hier in Groningen naar gevolgen van pesten voor zowel dader als slachtoffer. En dan is het ook nog eens methodologisch zeer uitdagend. Dat maakt het echt een droomproject.”

Langdurig onderzoek van generatie op generatie

Kretschmer onderzoekt of ‘peer’-ervaringen van generatie op generatie worden doorgegeven en of deze het nageslacht via omgevings-, genetische en epigenetische factoren beïnvloeden. Volgens Kretschmer is wetenschappelijk gezien het epigenetische deel het meest innovatieve. Maar ook het multigeneration-aspect, de langdurige effecten van sociale relaties in de puberteit, is bijzonder. “Er wordt in ander onderzoek wel gekeken naar de gevolgen van relaties met leeftijdgenoten, maar vaak als een snapshot, niet op lange termijn”, aldus Kretschmer.

“We weten dat gelijkwaardige relaties van jongeren met leeftijdgenoten gevolgen hebben voor het psychisch welzijn als volwassene.” Kretschmer denkt echter dat de gevolgen van deze ‘peer’-ervaringen een veel grotere betekenis hebben voor de ontwikkeling. “We kijken voor de sociale ontwikkeling vooral naar de ouders, maar bij jongeren moeten we echt ook kijken naar de leeftijdsgenoten, misschien zelfs meer dan naar ouders.”

“We weten dat het waarschijnlijk is dat de manier waarop je ouders met jou zijn omgegaan, invloed heeft op hoe je later zelf met kinderen omgaat. En als je als ouders veel ruzie met elkaar hebben, is de kans groter dat je in je eigen relatie ook veel conflicten hebt. Maar of en hoe ouders hun eigen sociale ervaringen met leeftijdsgenoten in de puberteit, bijvoorbeeld pest-ervaringen, overdragen aan hun kinderen is nooit onderzocht.

TRAILS kinderen

Om haar onderzoek te kunnen doen, gebruikt Tina Kretschmer data uit TRAILS, het langlopende onderzoeksproject van UMCG dat jongeren uit Noord-Nederland sinds 2000 volgt. “Veel jongeren zijn nu bijna 30 en krijgen kinderen. Dat zijn er nu al ongeveer 100 en we hopen dat er meer bijkomen. Naast de ouders willen we ook leerkrachten van de kinderen spreken om data over hun sociale ontwikkeling te verzamelen. Bijzonder is dat we de jonge kinderen zelf ook zullen ondervragen. Hiervoor gebruiken we handpoppen om het gesprek te structureren.” Dat de TRAILS-kinderen nog niet in de puberteit zitten, is volgens Kretschmer geen probleem. “In de vroege jaren is al veel duidelijk over de manier waarop kinderen sociale relaties aangaan. Dit verschilt dan al behoorlijk.” Om dit inzichtelijk te maken, is er onder andere het plan om een kinderfeest te organiseren waarbij alle bewegingen van de kinderen vastgelegd worden. Er wordt dan bijvoorbeeld duidelijk hoe ze contact maken, wie met wie speelt en wie er altijd buiten de groep staat.

Awareness bij jonge overbezorgde ouders

Samen met Sustainable Society verkent Tina Kretschmer al de mogelijke impact van haar studie. Haar eerste gedachten gaan uit naar het creëren van awareness bij jonge - overbezorgde - ouders. “Ik heb met veel ouders gesproken in de voorbereiding op dit voorstel. En je krijgt vaak te horen: ik ben vroeger ook gepest en let nu extra goed op wat er met mijn kind gebeurt. Ze zijn misschien soms wel te overbezorgd met alle gevolgen van dien”, aldus Kretschmer. “Maar teveel uitspraken op dit vlak wil ik nog niet doen. Eerst maar eens het antwoord op de meer fundamentele vragen rond het doorgeven van ‘peer’-ervaringen van generatie op generatie.”

Hedderik van Rijn
www.rug.nl/staff/d.h.van.rijn

Op zoek naar ons zesde zintuig: timing

Hedderik van Rijn, adjunct-hoogleraar Cognitieve Wetenschappen en Neurowetenschappen, kreeg in 2017 een prestigieuze NWO Vici-beurs toegekend. Hij kreeg anderhalf miljoen euro voor zijn onderzoek naar hoe mensen hun handelen timen. De bestaande theorie over een stopwatch in ons brein kan volgens Van Rijn de prullenbak in.

We doen het haast automatisch. Regelmatig in de achteruitkijkspiegel kijken als we autorijden. Op tijd bevestigend knikken of 'jaja' zeggen in een gesprek. Als we zelf tijdens het spreken even stilvallen om na te denken en even 'eh' zeggen om aan te geven dat het nog steeds onze beurt is. Hedderik van Rijn noemt deze voorbeelden om te illustreren dat mensen kennelijk over een 'zintuig' beschikken dat tijdsintervallen kan inschatten, want timing is bij zulke acties cruciaal. Maar hoe dit zintuig is gevormd en hoe het functioneert: het laat zich nog raden.

Multitasken

"In de literatuur zijn er theorieën over", vertelt Hedderik. "Die zijn gebaseerd op experimenten waarin proefpersonen tijdstaakjes krijgen. Dan klopt er bijvoorbeeld iemand op tafel en moeten proefpersonen de tijdsintervallen tussen de klopjes nadoen. Op dergelijke experimenten is de theorie gebaseerd dat onze hersenen een stopwatch zouden hebben, die nauwkeurig tijdsintervallen kan meten. Dat werkt in het laboratorium misschien zo, in *real life* gaat het anders."

"Een stopwatch kan een tijdsinterval precies aangeven", vervolgt hij. "Maar om ons handelen in de werkelijkheid te begrijpen is een stopwatch een te grote simplificatie. Tijdens autorijden ben je van alles aan het timen: wanneer je voor het laatst in de achteruitkijkspiegel en op de snelheidsmeter keek, het gesprek met je partner, en ineens merk je dat de kinderen op de achterbank al verdraaid lang stil zijn, dus kijk je om. We zijn met verschillende tijdsintervallen aan het

multitasken. Al ons gedrag is getimed en dat is een continu proces, zonder start- en eindpunt."

Met de billen bloot

Van Rijn wil naar een theoretisch model dat verklaart hoe wij verschillende tijdsintervallen tegelijkertijd soepel kunnen inschatten. "Recent hebben we waargenomen dat het kortetermijngeheugen informatie bewaart over hoe lang geleden een bepaalde handeling is gestopt. Die informatie vervaagt als het ware en iets in de hersenen gaat dan een signaal geven." Zijn Vici-voorstel combineert meerdere projecten om die waarneming empirisch te onderzoeken en om een computermodel te bouwen dat resultaten en theorieën in onderlinge samenhang toetst: de Continuative Timing Theory. "Het gaat mij niet per se om een slimme robot", zegt hij. "Maar zo'n formeel model, dat precies beschrijft hoe het werkt, verplicht je om met je billen bloot te gaan. Is je theorie niet compleet, dan werkt je programma niet."

Temporele vingerafdruk

Het empirisch onderzoek bestaat uit meerdere componenten. "Het gaat er om te achterhalen waar in de hersenen op een bepaald moment een vaag beeld van een taak wordt herkend. Stabiele informatie kun je niet meten, maar wel informatie die van A naar B gaat in de hersenen. Dus vlak voordat iemand binnen een tijdsinterval handelt, zou je in de hersenen dergelijke activiteit moeten kunnen waarnemen." Zijn team van onderzoekers doet hiervoor laboratoriumexperimenten waarbij fMRI en EEG wordt gebruikt.

Daarnaast gaan proefpersonen 'de weg op' in een rijnsimulator terwijl tijdens de rit de oogbewegingen via eyetracking worden gemeten. Van Rijn hoopt van deze proefpersonen een *temporele vingerafdruk* te maken: met welke intervallen voeren zij taken uit als het kijken in de spiegels of op de snelheidsmeter. Ook gaan de onderzoekers

datasets analyseren van *saved games*, digitale informatie over wat spelers van een videogame doen. “Zij trainen zich in zo goed mogelijk timen, en in die games gebeurt veel tegelijkertijd.”

Levensgrote implicaties

Tot slot hoopt Van Rijn te achterhalen of timing een relatie heeft met lichaamstemperatuur. “Proefpersonen gaan in een warm of kouder bad zitten en hun interne temperatuur meten we. Als die stijgt gaat de interne klok sneller lopen, merken we al. De tijd lijkt dan langzamer te gaan voor de proefpersonen, waardoor ze met kortere tijdsintervallen taken gaan verrichten. Dus ik denk dat we ergens in ons model ook temperatuurgevoeligheid moeten inbouwen.” Deze onderzoekslijn kent dus zowel fundamentele als toepassingsgerichte elementen. “Ik wil dat die elkaar in het midden raken”, zegt Hedderik van Rijn. Hij stelt zich ook toepassingen voor. “Als lichaamstemperatuur de interne klok versnelt, dan is het denkbaar dat taken die afhankelijk zijn van timing, minder optimaal worden uitgevoerd. De implicaties daarvan kunnen levensgroot zijn. Denk aan een agent die op een hele warme dag een gewapende arrestant moet benaderen. Als hij besluit om te schieten na een waarschuwing, kan dat te snel gebeuren. Je zou daar dan aandacht aan kunnen besteden bij training of in de kleding op warme dagen.”

Bij mensen met de ziekte van Parkinson is bekend dat zij problemen krijgen met timing. “Wie weet is het in de toekomst mogelijk die met proeven eerder te kunnen vaststellen, voor de klachten al ernstig zijn. Ook zou een deel van de sociale problemen die mensen met ADHD of autisme ervaren, denkt men, samenhangen met een gebrek aan accurate timing. Je zou dan kunnen gaan kijken naar hoe dat te compenseren is en of daar een training voor te bedenken is.”

Docent van het Jaar 2017

2017 was een succesvol jaar voor Hedderik van Rijn. In december werd hij tijdens de facultaire onderwijsmiddag uitgeroepen tot GMW Docent van het Jaar 2017. In 2018 zal hij de faculteit vertegenwoordigen op de universitaire verkiezing.

Het echte leven

Hedderik is op zijn vakgebied gespecialiseerd in het formeel nadenken, zoals hij dat noemt, over psychologisch en neurocognitief onderzoek. “Dat doe ik om te bewijzen dat bepaalde modellen correct dan wel incorrect zijn. Maar hoewel ik in mijn werk fundamenteel gericht ben, wil ik graag meer naar buiten treden, en niet het onderzoek naar binnen halen, in een labsetting die weinig zegt over het echte leven. En als door mijn onderzoek eenmaal een agent niet onnodig schiet of ik mensen met Parkinson, ADHD of andere aandoeningen zou kunnen helpen, maakt me dat heel erg blij.”

Marieke Timmerman nieuwe directeur Graduate School of Behavioural and Social Sciences

Prof. dr. Marieke Timmerman, hoogleraar Multivariate data analysis, is de opvolger van prof. dr. Roel Bosker als directeur van de Graduate School of Behavioural and Social Sciences.

Annette van der Putten Adjunct Hoogleraar Orthopedagogiek

Per 1 november 2017 is prof. dr. Annette van der Putten benoemd als adjunct hoogleraar Orthopedagogiek, i.h.b. mensen met ernstige meervoudige beperkingen aan de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen. De leerstoel maakt deel uit van het Research Centre on Profound and Multiple Disabilities.

Richard Bruggeman bijzonder hoogleraar 'Neuropsychiatrie van Psychotische Stoornissen'

Dr. Richard Bruggeman is benoemd als bijzonder hoogleraar 'Neuropsychiatrie van Psychotische Stoornissen'. De bijzondere leerstoel valt onder de basiseenheid Klinische en Neuropsychologie van prof. dr. O.M. Tucha. Richard Bruggeman is tevens hoofd van het Rob Giel Onderzoekcentrum, een samenwerkingsverband tussen het Universitair Centrum Psychiatrie van het Universitair Medisch Centrum Groningen en de GGZ-instellingen GGZ Friesland, GGZ Drenthe, Lentis, Dimence en Mediant.

Marika Lancel bijzonder hoogleraar Slaap en Psychopathologie

Dr. Marika Lancel is per 1 november 2017 benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Slaap en Psychopathologie' aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). De leerstoel bij de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, afdeling Klinische Psychologie en Experimentele Psychopathologie, is ingesteld door de RUG en GGZ Drenthe. Marika Lancel werkt als hoofdonderzoeker Forensische Psychiatrie bij GGZ Drenthe en is expert in de slaapgeneeskunde bij het Slaapcentrum voor Psychiatrie Assen.

Twee nieuwe Rosalind Franklin Fellows

De faculteit GMW heeft twee Rosalind Franklin Fellows benoemd in 2017: Başak Bilecen bij de afdeling sociologie en dr. Antje Schmitt bij de afdeling Arbeids- en Organisationspsychologie. Het Rosalind Franklin Fellowship programma is een initiatief waarmee de Rijksuniversiteit Groningen voor talentvolle vrouwelijke wetenschappers de weg opent naar het professoraat.

Veni-beurzen voor vernieuwend onderzoek

Twee jonge onderzoekers van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen ontvingen in 2017 een prestigieuze Veni-beurs. Deze beurs van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) is bestemd voor pas gepromoveerde wetenschappers met een opvallend en origineel talent voor vernieuwend onderzoek. De subsidie van 250.000 euro biedt hen de mogelijkheid om gedurende drie jaar hun eigen ideeën verder te ontwikkelen.

Socioloog Gijs Huitsing krijgt de Veni voor zijn voorstel om interventies tegen pesten vooraf te toetsen met simulaties van sociale netwerken van schoolklassen.

Namkje Koudenburg van de vakgroep Sociale Psychologie gaat onderzoeken hoe dagelijkse gesprekken door de publieke opinie worden beïnvloed en deze op hun beurt kunnen veranderen.

Gijs Huitsing

www.rug.nl/staff/g.e.huitsing

Namkje Koudenburg

www.rug.nl/staff/n.koudenburg

Maatwerk tegen pesten met behulp van netwerk-analyses

“Ik was altijd al geïnteresseerd in hoe de maatschappij functioneert”, zegt Gijs Huitsing.

“Maar wat me in het onderzoek naar pesten zo aanspreekt is dat ik niet alleen nieuwe methoden kan ontwikkelen om maatschappelijke vragen te onderzoeken. Ik kan er ook mensen mee helpen en ze ondersteunen in het werk dat ze doen. Dat drijft me.”

In 1996 introduceerde de Finse psycholoog Christina Salmivalli een nieuwe benadering van pesten, vertelt hij. “Ze had een empirische analyse gemaakt van rollen die kinderen innemen in het groepsproces bij pesten: pester, assistent, versterker, slachtoffer, verdediger van slachtoffers en buitenstaander.” Salmivalli stond aan de wieg van het ook in Nederland geïntroduceerde KiVa-programma, dat pestgedrag op scholen succesvol terugdringt, vertelt Gijs Huitsing. Tijdens zijn research master studeerde hij een halfjaar bij Salmivalli aan de Universiteit van Turku. Sinds 2011 begeleidt Gijs met hoogleraar Sociologie René Veenstra de invoering van het KiVa antipestprogramma op Nederlandse scholen.

Relaties blootleggen

Groningse sociologen hebben internationale naam op het gebied van het analyseren van sociale netwerken. Die wetenschappelijke methode geeft eveneens inzicht in de dynamiek van pesten op scholen, ook pestgedrag dat leerkrachten niet herkennen. Dat toonde Gijs aan in zijn proefschrift, *A social network perspective on bullying* (2014). “Wij menen dat je het totale groepsproces met alle rollen, dus ook vriendschappen, de mate waarin kinderen anderen leuk of niet leuk vinden en soms zelfs relaties tussen ouders, in beeld moet brengen met sociale netwerkanalyse.”

“Je moet kinderen daarbij de goede vragen stellen”, vervolgt hij. “Niet: wie pesten er bij jou in de klas, wie zijn slachtoffer? Je moet vragen: door wie wordt jij gepest, door wie wordt je

verdedigd enzovoorts? Het gaat er verder om de structuur van het netwerk te leren kennen. Als wij nog niet bevriend zijn, maar wel een gezamenlijke vriend hebben, dan is de kans groter dat wij vrienden worden. Ons gedrag wordt beïnvloedt door wat mijn en jouw vrienden van jou, mij en onze vriendschap vinden. Als ik iemand ga pesten en mensen uit mijn netwerk zien die persoon niet zitten, dan is de kans groot dat ze mee gaan pesten en mij gaan verdedigen. Ook bepaalde individuele kenmerken spelen daarbij een rol. In sociale netwerkanalyse leg je deze relaties bloot en probeer je de kans te voorspellen dat er een relatie tussen personen ontstaat door met tijdsintervallen een klas te observeren.

Haalbaar in de praktijk

“Elke klas ziet er anders uit, heeft een andere samenstelling van kinderen. Met mijn Veni-beurs ga ik onderzoeken hoe we nieuwe interventies kunnen ontwikkelen vanuit die netwerken. Ik wil simulatiemodellen van netwerken maken en dat gaan manipuleren: wat gebeurt er bijvoorbeeld als verdedigers tweemaal zo populair worden en wat betekent dat voor slachtoffers van pesters en de rest van het netwerk? Zo kun je bepaalde interventies toetsen in een model en veelbelovende uitkomsten toetsen in de praktijk. Werken ze daar ook? Dat betekent op voorhand dat interventies die ik ga toetsen in de praktijk wél haalbaar moeten zijn.”

Winst

Gijs denkt dat de tijd rijp is voor dit soort onderzoek. “Er is meer kennis over interventies, we weten hoe we goede netwerkanalyses moeten maken. Met het KiVa-preventieprogramma kun je pesten op scholen sterk terugdringen. Maar voor chronische slachtoffers of moeilijke klassen is echt maatwerk nodig. Bovendien zijn er nog veel interventies waarvan we niet weten wat ze precies veranderen in de klas. Heeft de pester, het slachtoffer, de assistent of de verdediger een andere rol gekregen? Met netwerkanalyses kun je dat te weten komen.” Gijs hoopt dat zijn projecten het onderzoek, maar vooral de scholen verder brengt. “Het aanpakken van pesten moet uiteindelijk op de scholen gebeuren. Ik wil leerkrachten daarbij nog beter kunnen ondersteunen. Pesten kun je nooit helemaal uitbannen, er komen altijd weer nieuwe pestgevallen. Maar als je er op tijd bij bent kan het bijvoorbeeld beginnen in groep zes en halverwege groep 7 weer afgelopen zijn. Ik denk dat dat een hele grote winst is.”

In gesprekken gebeurt veel meer dan we zeggen

Namkje Koudenburg, universitair docent bij de vakgroep Sociale Psychologie, analyseert hoe mensen gesprekken met elkaar voeren. Ze let vooral op stiltes en andere signalen waarmee we subtiele boodschappen afgeven. Namkje onderzoekt nu hoe mensen elkaar op die manier laten merken welke meningen acceptabel zijn of niet en hoe zij daarmee culturele verandering kunnen teweegbrengen.

“Ik onderzoek het gevoel van verbondenheid tussen mensen. Binnen de sociale psychologie is onderzoek naar gesprekken van mensen steeds meer naar de achtergrond verdwenen. Veel onderzoek vindt plaats in relatief gestandaardiseerde omgevingen, waarbij het contact tussen deelnemers minimaal is. Ik bestudeer juist echte gesprekken tussen mensen. Daarin is men vaak sterk gericht op wat de ander zegt, maar minstens zo belangrijk is of de conversatie soepel en prettig loopt. Dat subjectieve gevoel is moeilijk te vatten, maar het heeft veel invloed op relatievorming en het gevoel van verbondenheid. Dat heeft implicaties. Het kan bijvoorbeeld de relatie bemoeilijken met mensen die jouw taal niet goed beheersen.”

Namkje's niche in sociaal-psychologisch onderzoek beweegt zich succesvol over de grensgebieden van sociologie, psychologie en communicatiewetenschap. Voor haar proefschrift, *Conversational Flow: The Emergence and Regulation of Solidarity through Social Interaction* (2013) ontving ze meerdere internationale prijzen.

Kun je voorbeelden noemen van je werk?

“In samenwerking met Google heb ik gesprekjes via video-conferencing geanalyseerd. Door in de helft van deze gesprekjes de verbinding met 1 tot 1,5 seconde te vertragen, konden we het effect van een minieme hapering op de lijn onderzoeken. Als gevolg van het gebrek aan gespreksflow bleken deelnemers zich minder verbonden te voelen met hun gesprekspartner. Daarnaast hadden ze het gevoel dat ze het niet met elkaar eens waren. Ook heb ik stiltes in gesprekken onderzocht. Proefpersonen spraken

met acteurs die geïnstrueerd waren om vier seconden stil te zijn nadat iemand een mening uitte. In vragenlijsten die we nadien afnamen, bleek dat proefpersonen zich daardoor afgewezen, gekwetst of ongemakkelijk voelden. Een korte stilte laten vallen blijkt een subtiele manier te zijn om mensen te corrigeren. Vooral als ze bij een groep willen horen, passen ze na zo'n stilte hun mening aan die van de groep aan.”

Wat doe je met de Veni-beurs?

“Ik onderzoek hoe mensen achterhalen of anderen het met hen eens zijn. Publieke debatten zijn vaak sterk gepolariseerd. Vraag één is: waar begint dat? En twee: hoe beïnvloedt dat het publieke debat? Denk aan de Zwarte Piet-discussie: als je in gesprek gaat heb je vooraf een idee over welk hokje je in wilt en dat beïnvloedt hoe je het gesprek in gaat. Vervolgens geven subtiele kenmerken, zoals de gespreksflow, stiltes of interrupties tijdens gesprekken een hint of je met je mening aan de goede kant zit, of dat de heersende mening misschien aan het veranderen is. Ik wil een nieuw Communication Model of Cultural Change ontwikkelen, een theoretisch model van hoe de culturele context invloed heeft op hoe mensen zich in een gesprek gedragen en hoe meningen veranderen onder invloed van sociale interactie.”

Hoe kun je met jouw onderzoek bijdragen leveren aan de samenleving?

“Een van de bijdragen die ik zie, is dat mensen op allerlei media zaken communiceren waarvan ze geen weet hebben. Om seksistische opmerkingen in een comedyserie kun je lachen. Ik wil graag weten of mensen daardoor denken dat dit een normale manier is van met elkaar omgaan. Met een andere subsidie gaat een promovendus onderzoeken hoe sociale regulatie in een digitale omgeving verloopt. Uit mijn onderzoek blijkt dat mensen dit face-to-face op zo'n subtiele manier doen, dat je je kunt afvragen of dat de reden is dat op sociale media, waar minder mogelijkheden zijn om subtiele signalen af te geven, het er zo hard aan toe kan gaan. Er zijn manieren om goed online te communiceren, dus de vraag is: hoe creëer je gezonde gemeenschappen met gezonde sociale normen. Ik denk dat we met het vergroten van kennis over subtiele signalen binnen gesprekken cultuurveranderingen beter kunnen begrijpen en voorspellen.”

Jacob Jolij
www.rug.nl/staff/j.jolij

Frisse wind door onderzoeksondersteuning

Deze zomer maakte cognitief neurowetenschapper Jacob Jolij de overstap naar de Instrumentatiedienst van de faculteit. Deze dienst ondersteunt onderzoekers bij de opzet van hun experimenten. Hij zet – gesteund door het nieuwe facultaire strategisch plan – sterk in op data en innovatie.

Wat zijn je eerste ervaringen?

“De eerste maanden bestonden vooral uit praten. Binnen en buiten de faculteit. Wat is er aan onderzoeksondersteuning, waar liggen de behoeften en wat komt er op ons af?”

De issues binnen het onderzoek op gebied van sociale wetenschappen gaan allemaal over data, hergebruik van data, betrouwbaarheid etc. Data moet aan de ene kant open zijn, maar daarnaast hebben we allerlei Europese wetgeving op het gebied van privacy. Je kunt van onderzoekers niet verwachten dat zij de juridische kennis hebben om al die regels correct toe te passen. Deze regels zijn zo complex, dat vergt een aparte studie. Je ziet dat sommige onderzoekers juist veel te open zijn en al hun data zonder restricties op Amerikaanse servers zetten of sommige juist veel te conservatief zijn en alles dicht timmeren. Daarnaast zie je dat onderzoekers steeds beter technisch onderlegd zijn, zelf hun taken kunnen bouwen en ook veel kennis hebben over complexe analyses. Dat heeft ook impact op onze ondersteuning. Zaten we in het verleden vooral tussen de hardwarebouwer en de onderzoeker, nu worden we ook intermediair tussen de onderzoeker en de data-specialisten van de universiteit.”

Bouwen jullie zelf ook kennis op?

“Nee, we gaan het wiel niet opnieuw uitvinden. We willen vooral de afstand tussen de dataspecialisten en de onderzoekers verkleinen. Er zijn heel veel lijntjes uitgegooid en we praten mee op centraal niveau. Zo gaat onze nieuwe data-afdeling als Data Federation Hub Human Behaviour ook onderdeel uitmaken van de nieuw opgerichte universitaire Data Federation Hub.”

Je straalt een enorme ambitie uit

“Klopt, ik had in kunnen stappen met het idee om alleen

op de winkel te passen maar het strategisch plan van de faculteit vraagt ons om meer te doen dan wat we deden. En die ambitie om meer te willen en meer te laten zien, zit in de hele afdeling. Er is heel veel kennis en we ontwikkelen nieuwe apparaten, informatiesystemen en onderzoekopstellingen. Misschien was het besef er niet bij iedereen, maar wat er ontwikkeld wordt is echt innovatief.”

Heb je daar voorbeelden van?

“Een voorbeeld van die innovatiekracht is de signaal-generator die intern is ontwikkeld. Het lijkt misschien een saai apparaat maar is erg nuttig. Zonder proefpersonen in te zetten, kunnen we nu snel testopstellingen doormeten en kijken of er signaal doorkomt. Daar helpen we onderzoekers verder mee. Een ander voorbeeld, de softwaredevelopers hebben een stuk flexibel software ontwikkeld waarmee allerlei systemen en sensoren met elkaar kunnen communiceren en onderzoeksdata kunnen uitwisselen. Het is een voorbeeld van internet of things. Het unieke in alle voorbeelden is de inzet voor onderzoek. Dat vraagt echt een andere benadering. Dat maakt onze rijnsimulator ook zo bijzonder. Er zijn veel mooiere trainingssystemen op de markt maar die zijn niet geschikt voor onderzoek. Het gaat die onderzoeker niet om een leuk stukje rijden. Nee, hij wil vooral metingen kunnen doen.”

We kennen je als een onderzoeker die regelmatig de publiciteit opzoekt. Bijvoorbeeld met de MOOC Wetenschapper in de klas of met het onderzoek naar de hitformule van popsongs

“Dat blijf ik leuk vinden en ook doen. Mijn onderzoek naar waarnemingen en ‘is het echt waar wat ik zie’ spreekt enorm aan. De ervaring met het toegankelijk presenteren van wetenschap neem ik ook mee de afdeling in. Er worden

De leerling centraal

zoveel prachtige experimenten gedaan. Dat besef is er nog niet altijd en dus komt het niet naar buiten. Dat wil ik veranderen. De Instrumentatiedienst nieuwe stijl heeft een nadrukkelijker rol in de valorisatie van het onderzoek. We staan tussen de onderzoekers en de buitenwereld in. We kunnen het tastbaar en concreet maken.”

Waar wil je naar toe met de afdeling?

“We ontwikkelen ons naar een faculteitsbrede dienst. Zeker op gebied van data. Maar ook op technisch gebied liggen er – buiten psychologie – mooie vraagstukken. Bijvoorbeeld met eye-tracking in de klas. Alles wordt steeds mobieler en dus wordt het steeds interessanter om het in te zetten buiten de klassieke onderzoekslabs. Een andere ontwikkeling die ik zie is het meten van online gedrag om zo iets te zeggen over gedrag van mensen.

Mijn toekomstbeeld is een innovatieve afdeling die in alle stappen van de onderzoekscyclus ondersteuning kan bieden. Van de allereerste plannen, ethische toetsing, de onderzoekopstellingen tot het vertrouwd opslaan en beschikbaar stellen van de data. Als we dat voor elkaar hebben, zijn we echt een voorbeeld voor anderen en zijn we een dienst die internationaal top is.”

Ze is net terug van een studiereis naar Japan, de bakermat van Lesson Study. Twaalf dagen congres, scholenbezoek in Tokio en Fukui, en heel veel uitwisseling. Siebrich de Vries van de Lerarenopleiding zag hoe de methode Lesson Study gemeengoed is in Japan. In kleine teams samen lessen ontwerpen, en deze met het team of soms zelfs schoolbreed observeren en nabespreken om ervan te leren en een betere docent te worden. De Vries is projectleider Lesson Study, begeleidt scholen en docenten bij de implementatie van Lesson Study, en doet onderzoek naar de effectiviteit van de methode in de Nederlandse context.

Lesson Study krijgt voet aan de grond in Nederland

Lesson Study krijgt ook in Nederland en specifiek in het Noorden steeds meer voet aan de grond. De Vries: “In het Noorden zijn we hier in 2014 met twaalf scholen mee begonnen voor wiskunde en Nederlands. Het leverde de deelnemende docenten veel op: ze kregen meer grip op hun vak, gingen vaak anders lesgeven, en kregen, niet onbelangrijk, meer plezier in het lesgeven. Inmiddels breidt het zich uit naar andere vakken en scholen, en wordt Lesson Study ook in de opleiding van studenten een vast onderdeel. Niet alleen de stof beheersen of orde leren houden in de klas, maar gericht kijken naar het denken en leren van leerlingen om het vak van docent goed te leren.”

In 2019 organiseert het consortium LessonStudyNL waarin naast Lerarenopleiding ook de Vrije Universiteit, Universiteit Utrecht, Universiteit Twente en Hogeschool Windesheim participeren, het wereldcongres van de World Association of Lesson Studies in Nederland. De Vries is hierover zeer verheugd: “Het geeft hopelijk een enorme impuls aan Lesson Study in Nederland.”

Lol is belangrijk om docenten voor het onderwijs te behouden

Lesson Study is één van de onderdelen van het nieuwe Expertisecentrum Vakdidactiek Noord (EVN). Dit expertisecentrum is een initiatief van de lerarenopleidingen van de RUG en de NHL/Stenden en biedt naast Lesson Study vakspecifieke cursussen om docenten te ondersteunen en te inspireren. Hierbij wordt ook de verbinding gemaakt met het vakdidactische onderzoeksprogramma van de Lerarenopleiding. In alle activiteiten staat het leren van de leerling centraal, uitgaand van de gedachte dat leerlingen het best leren in vakdidactisch goed doordachte lessen. “Met de oprichting van Expertisecentrum Vakdidactiek Noord willen we een bijdrage leveren aan de verdere professionalisering van docenten in het voortgezet

onderwijs. Het ministerie hamert steeds meer op de kwaliteit, bijvoorbeeld met de invoering van het verplichte Lerarenregister.”, aldus De Vries die het EVN coördineert. “Leraren willen zich graag ontwikkelen en met collega’s praten over het vak. We merken dat ze daar lol in hebben en die lol zorgt er voor dat docenten in het onderwijs werkzaam blijven.” EVN heeft ook cursussen specifiek voor startende docenten. De Vries: “Eén op de zes jonge docenten stopt namelijk binnen vijf jaar met lesgeven. Hopelijk houden deze cursussen, en ook onze inductiearrangementen meer starters in het onderwijs.”

www.lessonstudynl.nl
www.rug.nl/gmw/evn
www.rug.nl/staff/s.de.vries

Kwetsbare asielzoekers- kinderen beter voorbereiden op terugkeer

Hoe vergaat het kinderen van uitgeprocedeerde asielzoekers die al dan niet vrijwillig zijn teruggekeerd naar hun land van herkomst? Uit het promotieonderzoek van Daniëlle Zevulun naar asielzoekerskinderen in Kosovo en Albanië blijkt dat niet alle kinderen goed kunnen aarden: een deel van hen leeft in armoede, wordt gepest, gaat niet meer naar school en maakt geen nieuwe vrienden. Daniëlle Zevulun: “Meer inzicht in de factoren die tot deze problemen leiden kan ons helpen om asielzoekerskinderen beter voor te bereiden op hun terugkeer.”

Daniëlle Zevulun verrichtte haar promotieonderzoek bij het Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht. Dit centrum, verbonden aan de vakgroep Orthopedagogiek, doet multidisciplinair gedragswetenschappelijk en juridisch wetenschappelijk onderzoek bij kinderen (en hun families) binnen het migratierecht. Het Onderzoeks- en Expertisecentrum is opgericht door hoogleraar en huidig kinderombudsman Margrite Kalverboer.

Ze promoveerde 14 december 2017 bij prof. dr. mr. M.E. Kalverboer en prof. dr. E.J. Knorth op het proefschrift *Repatriation and the Best Interests of the Child. The rearing environment and wellbeing of migrant children after return to Kosovo and Albania*. Ze blijft als postdoconderzoeker en docent aan de RUG verbonden.

Daniëlle Zevulun
www.rug.nl/staff/d.zevulun

Werken aan een veerkrachtige samenleving

In mei 2017 werd bekend welke zes samenwerkingsverbanden een NWO Zwaartekracht subsidie van 18,8 miljoen euro ontvingen. Een van de gehonoreerde projecten is SCOOP, dat staat voor Sustainable Cooperation: Roadmaps to a Resilient Society. Socioloog Rafael Wittek leidt het SCOOP programma dat dankzij de Zwaartekracht subsidie 10 jaar lang onderzoek doet naar veerkrachtige samenlevingen.

Een veerkrachtige samenleving, wat is dat?

“Dat is een vraag die ik vaak krijg. Binnen SCOOP definiëren we het als ‘een samenleving of collectief die toegevoegde waarde blijft creëren ondanks veranderende omstandigheden’. Zo’n collectief kan een bedrijf zijn, een woonvorm of bijvoorbeeld een dorp. Wat die waarde is, hangt enerzijds af van wat de mensen in het collectief zelf belangrijk vinden. Voor een bedrijf zou bijvoorbeeld kwartaalwinst een belangrijke waarde kunnen zijn, of een goed werkklimaat. Anderzijds heb je wat we sociale waarde noemen: welk effect heeft samenwerking binnen een collectief op de maatschappij als geheel, op lange termijn? Daarmee sluiten we aan op het universitaire speerpunt Sustainable Society.”

Het draait dus om samenwerking?

“Inderdaad, wij gaan er van uit dat er geen veerkracht is zonder duurzame samenwerking. Mensen zoeken elkaar op als zij het zelf niet kunnen oplossen. Dat is de kern van onze samenleving. We weten behoorlijk goed hoe we mensen effectief kunnen laten samenwerken. Wat we niet weten is hoe we die samenwerking kunnen verduurzamen zodat hij op de lange termijn met veranderende omstandigheden effectief blijft.”

Wat voor bedreigingen zien jullie?

“Ons onderzoek is deels gedreven door ontwikkelingen als vergrijzing, migratie en technologische ontwikkelingen,

denk aan het internet. En zekerheden staan onder druk. Een vaste baan zal voor de volgende generatie een onbekend fenomeen zijn. Maar wat komt er voor in de plaats?”

En waar leidt dat toe?

“Het uiteindelijke doel van SCOOP is het aanreiken van evidence ten behoeve van evidence-based policy making. Wat zijn succesfactoren en wanneer gaat het mis?”

SCOOP is een samenwerking tussen verschillende disciplines en universiteiten. Wie zitten er allemaal aan boord?

“Het project is inderdaad multidisciplinair. Het kernteam – en dat is best wel bijzonder – bestaat uit historici, psychologen, filosofen en sociologen van verschillende Nederlands universiteiten. Vanuit Groningen zijn dat Russell Spears en Linda Steg (psychologie), Pauline Kleingeld, Jan Willem Romeijn (filosofie) en de sociologen Agnes Akkerman, Andreas Flache en ik. Vanwege al die verschillende disciplines duurde het trouwens best wel even voordat we dezelfde taal spraken.”

Hoe gaan jullie aan de slag?

“Het SCOOP programma is georganiseerd langs challenges, 12 in totaal. Dat zijn hele concrete maatschappelijk problemen waarbinnen samenwerking onder druk komt te staan. Allemaal rond de beleidsdomeinen zorg, arbeid en inclusie. We zoeken naar de overlap tussen die domeinen.

Rafael Wittek

www.rug.nl/staff/r.p.m.wittek

www.scoop-program.org

Daar ligt de bedreiging maar vaak ook de oplossing! Het klassieke voorbeeld is de vraag om overuren te draaien op het werk en de problemen die dan ontstaan in de zorg thuis.”

Binnen welke challenges ligt de focus van de Groningse onderzoekers binnen SCOOP?

“We zijn bij alle challenges betrokken. In de eerste ronde projecten staan inhoudelijk drie vraagstukken centraal: de rol van nieuwe organisatievormen, migratie en sociale identiteit, en het probleem van “verantwoordelijkheid”. We maken hierbij gebruik van sociologisch onderzoek naar de dynamiek van sociale netwerken, psychologisch onderzoek naar flexibiliteit van identiteiten, en filosofisch onderzoek naar het “many hands” dilemma bij de toewijzing van verantwoordelijkheden.”

Nieuwe organisatievormen, kan je dat toelichten?

“Nieuw is misschien misleidend. Het kunnen ook combinaties van bestaande organisatievormen zijn. Werkt zo’n combinatie ondersteunend, of juist ondermijnend voor samenwerking? Dat proberen we te ontrafelen. Een mooi voorbeeld is het RKZ community in Groningen. Deze oude krakersgemeenschap in het oud Rooms Katholieke Ziekenhuis heeft zich succesvol omgevormd tot een duurzame community. Het is een kleine maatschappij

op zich met een strakke organisatievorm, terwijl er toch een soort vrijheidsgedachte heerst. Alles kan, niets moet. We noemen dit soort initiatieven Urban Collective Living Arrangements. Binnen SCOOP kijken we naar de mechanismes hierachter. Wat maakt ze succesvol?”

Draait alles om het onderzoek?

“Een speerpunt binnen het programma is het opleiden van onderzoekers die vanuit die interdisciplinariteit een vraagstuk kunnen bestuderen. Ik ben dan ook erg blij dat we op de faculteit een UD kunnen aanstellen rond het thema ‘Teaching Transdisciplinarity’. Die docenten kan opleiden om onderzoekers ook echt inter- en transdisciplinair te laten werken. Iets dat echt verder gaat dan een college van een filosoof en een week later van een psycholoog. We verbinden zo het onderzoeksprogramma SCOOP aan onderwijskundige kennis.”

Sociologe Tessa Kaufman één van de nieuwe KNAW Faces of Science

Tessa Kaufman, promovendus bij de afdeling Sociologie van de Rijksuniversiteit Groningen, is gestart als een van de nieuwe Faces of Science van de KNAW. Samen met elf jonge promovendi blogt zij op de site Facesofscience.nl over hoe het is om te werken in de wetenschap.

Facultaire Adviescommissie

Prof. dr. Janke Cohen-Schotanus (UMCG), prof. dr. Bert Steenge (FEB), en prof. dr. Frans Zwarts (oud-rector, FDL) zijn afgelopen voorjaar op verzoek van het Faculteitsbestuur aangetreden als onze externe adviescommissie bij de uitvoering van het facultaire strategisch plan. Zij adviseren het Faculteitsbestuur over de wijze waarop de strategie kan worden gerealiseerd, en adviseren tevens over de besteding van strategische middelen.

Gert Stulp lid Young Academy Groningen

Socioloog Gert Stulp is een van de acht nieuwe leden van de Young Academy Groningen. De Young Academy Groningen is een club waarin de meest getalenteerde, enthousiaste en ambitieuze jonge onderzoekers van de RUG samenkomen. Gert Stulp is socioloog, maar zijn wortels liggen in de evolutionaire biologie. Hij richt zich in zijn onderzoek op de variatie in het aantal kinderen dat mensen hebben en willen. Hierbij kijkt hij naar de invloed van kenmerken als opleiding en rijkdom, en hoe mensen in onze sociale netwerken onze beslissingen beïnvloeden.

Linda Steg en André Aleman toegetreden tot Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen heeft twee hoogleraren van de faculteit GMW benoemd tot lid. Het gaat om Linda Steg, hoogleraar omgevingspsychologie en André Aleman, hoogleraar cognitieve neuropsychiatrie (RUG/UMCG).

Column van Nico van Yperen

90% mentaal

Yankees honkbal legende Yogi Berra speelde 19 seizoenen in de Major League Baseball in de Verenigde Staten, won 10 keer de World Series, maar dankt zijn roem daarnaast aan zijn kleurrijke uitspraken (“Yogisms”). Eén van zijn filosofische uitspraken is: “Honkbal is voor 90% mentaal en de andere helft is fysiek.” Los van de ludieke, Cruijffiaanse (on)logica, Berra wilde hiermee zeggen dat prestaties in honkbal in zeer sterke mate door mentale factoren worden bepaald.

Yogi Berra is niet de enige die er zo over dacht. De Australier Glenn McGrath, bijvoorbeeld, één van de beste cricketwerpers (“bowlers”) ooit, meende dat “... ability is a 10 to 20 per cent requirement, you need 80 to 90 percent mental strength.”

Dit is natuurlijk klinkklare onzin.

Immers, zonder kunde zijn mentale vaardigheden irrelevant. Stel dat er een wereldkampioen “Mental Fitness” zou bestaan (een soort Rafael Nadal), dan zou hij never nooit in staat zijn om ooit de World Series te halen of te excelleren als cricketspeler, zonder sportspecifieke fysieke, technische en tactische vaardigheden.

Sport is dus eerder 90% kunde. Als sporters hun prestaties willen verbeteren, dan ligt het meer voor de hand om te werken aan de verbetering van hun fysieke, technische en tactische vaardigheden dan aan de mentale vaardigheden. Golfers met pakweg handicap 18, bijvoorbeeld, lukt het om vanaf 120 meter de bal, pak ‘m beet, 30 van de 100 keer op de green stil te leggen. Een misser vanaf 120 meter is statistisch gezien voor hen dus een normale uitkomst. Echter, wanneer zo’n bal op een spannend moment in de wedstrijd wordt gemist, dan denkt men al snel dat het “tussen de oren” niet goed zit. Maar de kans op een misser is sowieso 70%! Pas als in de loop van de tijd blijkt dat onder spannende omstandigheden nog maar 10% van dit soort ballen wordt gemaakt, dan zou er sprake kunnen zijn van een mentaal probleem (maar een technisch probleem is ook dan niet uitgesloten). Hoe dan ook, een niet-geoefende golfer bakt er sowieso weinig of niets van; de stelling dat sport 90% mentaal is, is op zijn minst inaccuraat.

Of toch niet?

Een illustratieve uitspraak in dit verband is van Steve Waugh, een andere voormalig Australische cricketspeler: “Cricket is a game that obviously requires talent, but when talent is equal, as it so often is, the formula for success comes from strength of mind.”

Inderdaad, als een willekeurige amateur tegen een professional speelt, dan wint *normaal gesproken* de professional vanwege een surplus aan fysieke, technische, tactische, en mentale vaardigheden. Echter, wedstrijden op ieder niveau worden vaak gespeeld tussen min of meer gelijkwaardige tegenstanders. In zo’n situatie geven vaak mentale factoren de doorslag vanwege hun sensitieve karakter. Je kunt namelijk niet van het ene

op het andere moment je techniek, tactisch inzicht of spierkracht verliezen, maar je kunt wel van het ene op het andere moment door toenemende druk of veranderende omstandigheden je concentratie, zelfvertrouwen, of wil om te winnen verliezen. Hierbij moet worden aangetekend dat door mentale factoren, fysieke, technische, en tactische factoren aan kwaliteit kunnen inboeten. Het lijkt dan alsof een sporter fysiek onderuit gaat, terwijl de oorzaak mentaal is. Door de ervaren druk kan een atleet slappe benen krijgen, of een stramme arm, of overgevoelig worden voor fysieke pijnlijke, wat weer kan leiden tot suboptimale technische uitvoeringen van handelingen en acties. Daarbij kan spanning leiden tot foute inschattingen en verkeerde tactische keuzes.

Anders gezegd, mentale factoren bepalen of je op het *moment suprême* het maximale uit jouw fysieke, technische, en tactische mogelijkheden weet te halen. Daarbij zijn mentale factoren bepalend voor het ontwikkelen van fysieke, technische, en tactische vaardigheden, ofwel voor het realiseren van prestatie-winst. Immers, om een betere sporter te worden, moet je bereid zijn om hard te werken en te kunnen afzien, volhardend en mentaal weerbaar zijn, een hoge frustratie-tolerantie hebben en veerkracht tonen. Zonder mentale vaardigheden geen kunde.

Is sport dan toch 90% mentaal?

Neen, het is een niet te beantwoorden vraag omdat lichaam en geest een onlosmakelijk geheel vormen. Onze mentale conditie beïnvloedt ons fysiek functioneren, en andersom. Desondanks is “*Sport is 90% mentaal*” een goede stelling omdat ‘ie discussie uitlokt en uitnodigt tot nadenken over de rol van mentale factoren in de sport.

Ben overigens benieuwd of Yogi Berra, conform zijn dualistische stelling, 90% van zijn tijd besteedde aan mentale training en *de andere helft* aan het trainen van fysieke, technische, en tactische aspecten...

Deze column is eerder verschenen op www.Sportscience.blog
Een webblog over de mentale aspecten van sport en presteren van Nico W. van Yperen, Hoogleraar Sport & Performance Psychology

Promoties 2017

Mw. A. (Aafke) Kamstra

Who cares? Research into maintaining, strengthening, and expanding the informal social networks of people with profound intellectual and multiple disabilities
Promotors: prof. dr. C. (Carla) Vlaskamp, Prof. B. (Bea) Maes
05 januari 2017

Mw. M.Y. (Mariëtte) van Denderen

Grief following homicidal loss
Promotors: prof. dr. A. (Jos) de Keijser, Prof. dr. P.(Paul) A. Boelen
12 januari 2017

Mw. C.H. (Carla) Geveke

It's not rocket science
Promotor:
Prof. dr. P.L.C. (Paul) van Geert
19 januari 2017

Mw. M.J. (Marijke) Mullender-Wijnsma

Physically active learning
Promotors: prof. dr. R.J. (Roel) Bosker, Prof. dr. C. (Chris) Visscher
19 januari 2017

Mw. B. (Beau) Oldenburg

Bullying in schools
Promotor:
Prof. dr. D.R. (René) Veenstra
19 januari 2017

Mw. S. (Sabine) van Vondel

Scientific understanding of students in the picture
Promotor:
Prof. dr. P.L.C. (Paul) van Geert
09 februari 2017

Mw. F.M. (Felicity) Turner-Zwinkels

A new psychological perspective on identity content
Promotor: Prof. dr. T.T. (Tom) Postmes
16 februari 2017

Mw. M. (Maja) Kutlaca

The role of values and value-identity
Promotors: Prof. dr. M. (Martijn) van Zomeren, Prof. dr. T.T. (Tom) Postmes
16 februari 2017

Mw. K.A. (Karlien) Luten

Development and evaluation of a community-based approach to promote health-related behaviour among older adults in a socioeconomically disadvantaged community
Promotors: Prof. dr. A. (Arie) Dijkstra, Prof. dr. S.A. (Menno) Reijneveld
27 februari 2017

Dhr. S.M.H. (Saleh) Mohamed

Functional brain laterality in adulthood ADHD
Promotor:
Prof. dr. J.J.(Jaap) van der Meere
06 maart 2017

Dhr. T. (Tatang) Muttaqin

The education divide in Indonesia
Promotor:
Prof. dr. R.P.M. (Rafael) Wittek
27 maart 2017

Dhr. F. (Florian) Sense

Making the most of human memory
Promotors: Prof. dr. D.H. (Hedderik) van Rijn, Prof. dr. R.R. (Rob) Meijer
20 april 2017

Mw. A.C. (Jeany) Slijper

En wat kan ik dan later worden?
Promotor:
Prof. dr. P.L.C. (Paul) van Geert
11 mei 2017 11:00

Dhr. R.M. (Rikkert) van der Lans

Teacher evaluation through observation
Promotors: Prof. dr. W.J.C.M. (Wim) van de Grift, Prof. dr. K. (Klaas) van Veen
15 mei 2017 14:30

Mw. L.A. (Lonneke) van Tuijl

Self-esteem in depression and anxiety: low, unstable, and discrepant?
Promotors: Prof. dr. P.J. (Peter) de Jong, Prof. dr. C.L.H. (Claudia) Bockting
18 mei 2017

Mw. E.K. (Elina) Hakkarainen

Cognitive and motor processing in mild spastic cerebral palsy
Promotors: Prof. dr. J.J. (Jaap) van der Meere, Prof. J. Hietanen
18 mei 2017

Mw. J. (Jasperina) Brouwer

Connecting, interacting and supporting
Promotors: Prof. dr. W.H.A. (Adriaan) Hofman, Prof. dr. A. (Andreas) Flache
22 mei 2017

Mw. H. (Helma) Festen

Anxiety and Depression: Family Matters
Promotor: Prof. dr. P.J. (Peter) de Jong
01 juni 2017

Dhr. A.A. (Alvaro) Mailhos Gutierrez

Height, hands & handwriting
Promotor: Prof. dr. A.P. (Bram) Buunk
08 juni 2017

Mw. M.V.E. (Monica) Leenders

Psychological determinants of career development in a changing labour market
Promotors: Prof. dr. A.P. (Bram) Buunk, Prof. dr. C.J.I.M. (Kène) Henkens
12 juni 2017

Mw. J.A. (Jolien) van Breen

The path of most resistance
Promotor: Prof. dr. R. (Russell) Spears
19 juni 2017

Mw. A. (Astrid) Menninga

Language and science in young learners
Promotors: Prof. dr. P.L.C. (Paul) van Geert, dr. M.W.G. (Marijn) van Dijk
06 juli 2017

Mw. H. (Hilde) Tjeerdema

The story of the delinquent Asperger
Promotors: Prof. dr. D. (Douwe) Draaisma, Prof. dr. G.C.G. (Trudy) Dehne
14 september 2017

Mw. M.E. (Myrthe) Scheenen

Recovery from mild traumatic brain injury

Promotors: Prof. dr. J.M. (Joke) Spikman, Prof. dr. J. van der Naalt
21 september 2017

Mw. L.D. (Dorothee) Jelsma

Dynamic control of balance in children with Developmental Coordination Disorder

Promotors: prof. dr. O.M. (Oliver) Tucha, Prof. dr. B.C.M. Engelsman
28 september 2017

Dhr. T.J. (Timo) Septer

Goal priorities, cognition and conflict

Promotors: prof. dr. R.P.M. (Rafael) Wittek, prof. dr. F.N. (Frans) Stokman
28 september 2017

Mw. A.M. (Anne Marthe) van der Bles

Societal discontent

Promotors: Prof. dr. T.T. (Tom) Postmes, Prof. dr. R.R. (Rob) Meijer
28 september 2017

Dhr. H.T.G. (Henk) van den Hurk

Teacher knowledge and instructional behaviour and pupil achievement in reading

Promotor:
Prof. dr. W.J.C.M. (Wim) van de Grift
05 oktober 2017

Mw. C.Y. (Coby) van Niejenhuis

I speak, thus I belong?

Promotors: prof. dr. S. (Sabine) Otten, Prof. dr. A. (Andreas) Flache, Prof. dr. M.P.C. (Greetje) van der Werf
09 oktober 2017

Dhr. H. (Henk) Blik

Interactive instruction for students with intellectual disabilities

Promotor:
Em. Prof. dr. E.G. Harskamp
12 oktober 2017

Mw. J. (Julia) Sasse

More than a feeling: strategic emotion expression in intergroup conflicts

Promotors: Prof. dr. R. (Russell) Spears, Prof. dr. E.H. (Ernestine) Gordijn
02 november 2017

Dhr. S.B. (Selwyn) Renard

Schizophrenia spectrum disorders and dissociative disorders

Promotors: Prof. dr. G.H.M. (Marieke) Pijnenborg, Prof. dr. A. (Andre) Aleman
09 november 2017

Mw. C. (Christien) Slofstra

Moving onwards: Affective change, mental imagery, and depressive relapse

Promotors: Prof. dr. C.L.H. Bockting, Prof. dr. E.A. Holmes
30 november 2017

Dhr. J. (Johannes) Seehusen

Foregone and forethought

Promotor: Prof. dr. R. (Russell) Spears
11 december 2017

Mw. M.A.E. (Mandy) van der Gaag

Understanding processes of identity development and career transitions

Promotor:
Prof. dr. P.L.C. (Paul) van Geert
14 december 2017

Mw. D. (Daniëlle) Zevulun

Repatriation and the best interests of the child

Promotors: Prof. dr. mr. M.E. (Margrite) Kalverboer, Prof. dr. E.J. (Erik) Knorth
14 december 2017

Mw. E. (Edyta) Sasin

Multiple states of working memory

Promotor:
Prof. dr. M.M. (Monique) Lorist
21 december 2017

**Onderzoeksorganisatie
Faculteit Gedrags- en
Maatschappijwetenschappen****Faculteitsbestuur**

Decaan:

Prof. dr. C.W.A.M. (Kees) Aarts

Vice-decaan:

Prof. dr. M.P.C. (Greetje) van der Werf

Portefeuillehouder Middelen:

dr. R.J. (Rita) Landeweerd

Student Assessor:

G.R. (Geertje) Bruijn

faculteitsbestuur.gmw@rug.nl

Psychologie

Heymansinstituut

Onderzoeksdirecteur:

Prof. dr. E.H. (Ernestine) Gordijn

dir-onderzoekpsych@rug.nl

**Pedagogische wetenschappen
en Onderwijskunde
Lerarenopleiding**

Nieuwenhuisinstituut

Onderzoeksdirecteur:

Mr. G.M.D (Diny) Peters - van Gorp

g.m.d.peters-van.gorp@rug.nl

Sociologie

ICS / Sociologisch Instituut

Onderzoeksdirecteur:

Prof. dr. D.R. (René) Veenstra

d.rveenstra@rug.nl

**Graduate School of Behavioural
and Social Sciences**

Directeur:

Prof. dr. M.E. (Marieke) Timmerman

gradschool.bss@rug.nl

**Heeft u vragen over het onderzoek
aan de Faculteit Gedrags- en
Maatschappijwetenschappen
of bent u geïnteresseerd in een
samenwerking met onderzoekers
van de faculteit, neemt u dan
contact op met:**

Camilla Schaafsma

Faculty BSS Funding Officer

c.e.schaafsma@rug.nl

050 363 7620

